

Fattigvård – socialhjälp – socialbidrag

Namnändring utan attitydförändring?

Dagmar Abrahamsson

Inga Cronzell

Under senare år har i flera sammanhang diskuterats möjligheterna att minska behovet av den individuellt behovsprövade socialhjälpens genom att bygga ut de generella formerna av ekonomisk grundtrygghet. Ett av förslagen har varit, att socialhjälp överföres till försäkringskassorna.

I denna uppsats diskuteras vilka konsekvenser en sådan förändring skulle innebära för socialvården. Man finner att fördelarna överväger. Förutom att resurser skulle frigöras för det egentliga behandlingsarbetet, skulle troligen också en attitydförändring hos allmänheten till socialhjälpens påskyndas. Riskerna att andra hjälpbehov bakom de ekonomiska skulle förbli oupptäckta kan nedbringas genom utökat samarbete mellan socialvård och försäkringskassa.

Författarna är verksamma i det dagliga socialvårdsarbetet. Dagmar Abrahamsson är socialsekreterare vid socialbyrån i Göteborg och Inga Cronzell är socialchef vid samma byrå.

Socialhjälp — värdeladdat begrepp

I anknytning till socialutredningens betänkande har diskussioner förts om socialhjälpens eller socialbidragets placering i det sociala trygghetssystemet. Socialutredningens uppfattning är, att behovet av socialbidrag skall nedbringas genom utbyggnad av de generella sociala förmånerna. Detta är en långsiktig planering och innebär icke någon snar förändring för omkring en halv miljon medborgare, som i dag är i behov av behovsprövad ekonomisk hjälp. För den övervägande delen behöver dock socialhjälp utbetalas endast vid enstaka tillfällen och under kortare perioder. Av de totala sociala utgifterna utgör socialhjälp cirka 1 %. För skattebetalaren innebär alltså

kostnaden för socialhjälp en mycket liten pålaga. Varför blir då diskussionen så infekterad, intensiv och aggressiv när socialhjälp debatteras och varför upplevs det ofta som ett yttersta tecken på misslyckande och förnedring att ansöka om socialhjälp? Kan det bero på behovsprövningen? Nej, behovsprövning förekommer i många andra sammanhang t. ex. vid ansökan om bostadstillägg, bostättningslån, hustrutillägg och studiestöd utan att en negativ attityd gör sig gällande. Förklaringen är nog att fattigvård och socialhjälp i århundraden har betraktats som barmhärtighetsverk. Fattigdomen har av många betraktats som självförvållad och ett tecken på dålig moral och karaktär. Det är svårt att skapa solidaritet med denna hjälpform varför reducering av antalet personer, som behöver ansöka om socialhjälp är önskvärd. Information och upplysning om det framtida socialbidraget som en rättighet och ett uttryck för samhällets ansvar mot nöd kommer att erfordras om gamla fördomar skall kunna undanröjas. Kännedomen om den ringa kostnaden jämfört med andra sociala kostnader bör också spridas. Administrationen kan också bli föremål för överväganden.

Vilka behöver socialhjälp?

Nu gällande socialhjälpenslag daterar sig från 1956 med vissa tillägg 1968 om uppsökande verksamhet. Socialhjälpens är avsedd att vara en komplettering till socialförsäkringarna och skall skapa trygghet för personer i behov av ekonomisk hjälp

Av de totala sociala utgifterna utgör socialhjälpens cirka 1 %

om behovet icke kan tillgodoses på annat sätt. Skyldigheten gäller gamla, sjuka, minderåriga och personer med nedsatt arbetsförmåga. I övriga fall äger kommunerna själva att bestämma om socialhjälpens omfattning.

Socialutredningen redovisar vilka grupper, som oftast behöver söka socialhjälp nämligen

- sjukskrivna med stor försörjningsbörda,
- sjukskrivna med låg sjukpenning och långa sjuktider,
- personer, som söker förtidspension eller sjukbidrag,
- oförsäkrade arbetslösa,
- ensamstående mödrar, särskilt yngre utan yrkesutbildning eller då tillsynsmöjlighet saknas för barnen,
- makar med tre eller flera barn där en eller båda saknar arbete,
- personer i arbetsmarknadsutbildning eller arbetsvård samt
- Vissa grupper ensamstående män, som av olika anledningar har svårt att erhålla eller behålla arbete.

För samtliga dessa grupper är de sociala förmånerna otillräckliga eller saknas.

Utöka grundskyddet för medborgarna

Under 1900-talet har staten sökt tillgodose medborgarnas behov av vård och viss ekonomisk grundtrygghet. Genom socialförsäkringar och olika bidragsformer har behovet av socialhjälp minskats. Kanske är tiden mogen att föra in ytterligare grupper i det "grundskydd", som staten åtagit sig att ansvara för.

Försäkringskassan tar över

Till försäkringskassornas kompetensområde skulle kunna hänföras

- 0-klassade sjukskrivna personer,
- personer med sjukpenning understigande socialbidragets bruttonorm,
- personer med förtida uttag eller delpension om pensionsbeloppet understiger det belopp som skulle ha utbetalats i socialbidrag,
- ensamstående föräldrar, som saknar möjlighet att ordna barntillsyn,

- arbetslösa, som icke uppfyller kraven för ersättning genom arbetslöshetskassor eller konstant arbetsmarknadsstöd,
- personer med nedsatt arbetsförmåga.

Socialutredningens förslag, att försäkringskassorna själva skall svara för förskottering av förtidspension, kommunalt bostadstillägg osv är välgrundat liksom förslaget, att pensionsbetalningarna skall kunna uppdelas på kortare betalningsperioder.

Fördelar — problem

Dessa åtgärder skulle avlasta den kommunala socialvården rutinarbete och samtidigt ge försäkringskassorna en mer samlad uppfattning om antalet personer, som faller utanför den allmänna försäkringens ram. Sannolikt kommer många att vara berättigade till sjukbidrag och förtidspension liksom även i behov av rehabiliterande åtgärder av medicinsk art.

Somliga har invänt, att man icke skulle upptäcka andra behov och svårigheter om denna ekonomiska hjälp skulle utbetalas genom försäkringskassan. Detta resonemang står inte i relation till att övriga bidrag och sociala förmåner kan utbetalas generellt. Vår strävan efter att överföra behovsprövade förmåner till någon form av försäkring bör inte stoppas av dessa farhågor. På grund av att socialhjälpens fortfarande upplevs mycket negativt skulle säkerligen en förändring av detta slag upplevas positivt av det stora flertalet. Behovet av råd och stöd och bistånd genom den kommunala socialvården måste uppmärksammas på annat sätt. Möjligheten att bedriva sådan verksamhet ökas också väsentligt om de tidigare omtalade hjälpbehoven kan tillgodoses genom försäkringskassan. Samarbetet mellan försäkringskassan och socialvården kan utökas och främja vårdutvecklingen.

.....

Somliga har invänt, att man icke skulle upptäcka andra behov och svårigheter om ekonomisk hjälp skulle utbetalas genom försäkringskassan

.....

Samarbetet mellan försäkringskassan och socialvården kan utökas och främja vårdutvecklingen

De ärenden där den sociala situationen är komplicerad kommer givetvis även i framtiden att få handläggas av den kommunala socialvården liksom utbetalning av socialbidrag i ärenden, som icke kan hänföras till tidigare nämnda kategorier.

Det anses angeläget att socialbidragsnormerna knyts till basbeloppet för att kompensera ökade levnadsomkostnader och att socialbidragsnivån i de olika kommunerna hålls jämn genom en enhetlig procentsats.

Möjligheterna till utveckling och stimulans bör inte glömmas bort då formerna för det framtida socialbidraget diskuteras. Detta gäller framför allt familjer med barn i uppväxtåren. En strävan måste också bli att medelst information få rätten till socialbidrag jämställd med rätten till övriga bidrag och sociala förmåner.

**Böcker
till redaktionen**

Berit Hedeby:

Barnmisshandel i Sverige
Zindermans 174 s, ca kr 40: —
inkl moms

Binnie Kristal-Andersson:

Svenska för invandrare
Immigrant-institutet 96 s, kr
25: —

Gudrun Brun:

Børnepsykiatri
Munksgaard Köpenhamn 134 s,
Dkr 33: 35 inkl moms

Robert Bell:

Att utvärdera sociala program
Om olika sätt att studera social-
politiska åtgärder och arbetsme-
toder och bedöma deras verk-
ningar
Wahlström & Widstrand 234 s

Psykologi i praktiken

Del I

PsykologiFörlaget ab 176 s

Tove Aarkrog:

Ungdomspsykiatri
Munksgaard Köpenhamn 134 s

Jörn Thaning Christiansen:

Darwin Lorent Reventlow
Et videnskabsteoretisk studium
Munksgaard Köpenhamn 193 s,
Dkr 69: —

K B Madsen:

Systematologi
En sammanlignende videnskabs-
teori for psykologer og andre
Munksgaard 203 s, Dkr 72: —

Niels Perch:

Freud, Rogers og Perls
Et videnskabsteoretisk studium
Munksgaard Köpenhamn 140 s,
Dkr 57: 50

Kjellman, Heiman:

Kirurgisk sjukdoms- och sjuk-
vårdslära B
Esselte Studium 120 s, ca kr
41: —

Andersson, Kjellman:

Studiebok i medicin och
kirurgi B
Vårdplanering
Esselte Studium 96 s, ca kr 34: —

*Johansson, Sunesson, Synner-
holm:*

Operationssjukvård
Esselte Studium 144 s, ca kr
53: —

Kurt Danziger:

Socialisation: Barnets väg in i
vuxenvärlden
Prisma 155 s, ca kr 30: — inkl
moms

Andrew Salter:

Vägen från Freud
Natur och Kultur 156 s, ca kr
35: — inkl moms

Ingrid Liljeroth:

Den utvecklingsstörde och
omsorgerna
Rabén & Sjögren 336 s, ca kr
34: — inkl moms

Aina Enqvist, Birgitta Westin:

Rollspel i vårdutbildningen
Esselte Studium 23 s, ca kr 26: —
inkl moms

Sigfrid Fregert:

Lagar och förordningar
— arbetarskydd, försäkringar, re-
habilitering
Studentlitteratur 82 s